

Gépsoron készül a datolyacukor

Datolyacukorkészítő gépsort helyeztek üzembe a minap Kecskeméten. A két legnagyobb datolyatermesztő ország, Irán és Irak számára mind nagyobb gond a gyümölcs értékesítése, ezért megkezdtek a feldolgozását. Az új termék méz helyett is fogyasztható, de nincs piaca, és ezért cukrot készítenek belőle.

Autóbusz és teherautó összeütközése

Tegnap délután fél 3 óra körül a ferihegyi repülőtérre vezető gyorsforgalmi úton az álló úttól körülbelül 1500 méterre egy tehergépkocsi összeütközött a BKV egyik különjáratú autóbuszával, amelyen a MALEV dolgozói utaztak. A baleset 19 sérültet kórházba szállítottak. Almásy Gyula 61 éves MALEV művezető és Somogyi János 21 éves lakatos, budapesti lakosok állapotát életveszélyes, további hat személy súlyosan, 11 pedig könnyebben sérült meg. A könnyű sérülteket — egy kivételével — orvosi ellátás után a kórházból elengedték. A balesetet az okozta, hogy a tehergépkocsi vezetője szabálytalanul került ki egy álló személygépkocsit, s eközben áttért az úttest bal oldalára, ahol a szabályosan közlekedő autóbusznak ütközött. A tehergépkocsi vezetője ellen, aki maga is súlyosan megsérült eljárás indult. (MTI)

Lengyelországi kulturális jegyzetek

Andrzej Wajda és a film

„Az én egész nemzedékemet — írja Wajda —, mintegy megbélyegezte az 1939. évi katonai konfliktus. Magamat illetően — engem a háború megkímélt, de ez még inkább szükségessé teszi, hogy beszéljek róla. Ez a kötelességem.”

A felszabadulás után a legjelentősebb változások alighanem a lengyel filmművészetben következtek be. A legkiválóbb képviselőjének, Andrzej Wajda filmalkotásai ma már a lengyel kultúra szerves alkotórészei, amelyek a lengyel filmművészetet külföldön is ismertté tették. Andrzej Wajda, a lengyel film egyik legmarkánsabb egyénisége, aki különös érzékkel ábrázolja a dráma mélységeit, s a hazai történet tanulságos példázataival általános jelentőségű erkölcsi, politikai, filozófiai stb. kérdésekre irányítja a figyelmet (alkalmasint ez az új lengyel hullám eredetiségének és hajtóerejének egyik titka is), másfajta pokoljárását mutat be, mint amilyenhez szemünk hozzászokott. Olyan emberek útját kísérhetjük figyelemmel, akik — wajdai definícióval élve — nincsenek tudatában hősiességüknek.

Andrzej Wajda Jerzy Stefan Stawinski két novellájából készített Csatorna című műve volt az első film, amely a varsói felkelésről szólt. A téma az ötvenes évek közepéig érintetlen volt. Ez hozzájárult ahhoz, hogy — a résztvevők sommás erkölcsi elítélésén túl, vagy épp ennek ellenére — legendává váljék. A Csatorna atmoszférája — a megjelenített élet- és halál-érzések pontos szinkronban — kísérteties.

Ugyancsak a háborút választotta témájául Wajda másik, Jerzy Andrzejewski regénye alapján készült Hamu és gyémánt című filmjében. A két film óriási sikert aratott nemcsak Lengyelországban, hanem világszerte is, s megerősítette Andrzej Wajda szerepét a felvirágzás felé ívelő lengyel filmművészetben. A második világháború lengyel tragédiája és a lengyel katonák és ellenállók hősiessége filmjeinek fő témájává váltak.

Wajda követői közé tartoznak Andrzej Munk, Jerzy Kawalerowicz és Jerzy Skolimowski. Wajda és Munk alkotását a legfontosabb pillanatot — első je-

lentős filmjük elkészítésekor (1957-ben) —, nemcsak a hasonló hangvétel kötötte össze, hanem az is, hogy a filmjeik alapját alkotó irodalmi művek szerzője is azonos volt. Amikor Wajda a Csatornához Jerzy Stefan Stawinski művét használta fel, Munk ugyanennek az írónak Orzechowski mozonyvezető titka című elbeszélését vitte filmre.

Stawinski műveinek felhasználásával készült Munk két későbbi, halhatatlan filmje is — az Eroica és a Kancsal szerencse. Az Eroica témája a varsói felkelés vezetője és a Varsó közepén állomásozó magyar hadtest parancsnoksága között folyó tárgyalások a magyarok esetleges részvételéről a felkelésben a lengyelek oldalán. (J. S. Stawinski Magyarok című elbeszélése, amelynek alapján készült az Eroica, rövidesen megjelenik magyarul a Kossuth Könyvkiadó gondozásában, Antoniewicz R. J. fordításában. — A szerk.). Az Eroica és a Kancsal szerencse után Munk sikerei tetőpontra jutottak a Zofia Posmysz-Piasecka Egy nő a hajón című elbeszélése nyomán készített film.

Jerzy Kawalerowicz Mátér Johanna című filmje országos óriási visszhangot keltett; az egyház részéről tiltakozásokat váltott ki. A Jaroslaw Iwaszkiewicz re-

génye alapján készített Mátér Johanna című filmjét Kawalerowicz önmaga — nemcsak tartalmi, de formai vonatkozásokban is — meglehetősen részletesen kommentálta; ebből egy vonatkozás látszik a legfontosabbnak: „Az emberi természetről, annak önvédelméről akartam filmet csinálni a rákényszerített korlátokkal és dogmákkal szemben.”

A lengyel filmről lévén szó más neves filmrendezőkről is említést kell tenni. Aleksander Ford Az égő város, Kazimierz Kozniowski nagy sikerű regénye alapján készített Őten a Barska utcából (a regény rövidesen a Móra Ferenc Könyvkiadó gondozásában jelenik meg. — A szerk.), A hét nyolcadik napja: Roman Polanski Kés a vízben; Tadeusz Chmielewski Eva aludni akar, valamint Borowczyk és Lenica A ház című filmek is tartósan bekerültek az egyetemes filmművészet történetébe.

Lengyelország évente mintegy harminc játékfilmet állít elő a varsói, wrocławiai és lódzi filmgyárakban. A filmgyártás decentralizált jellegű. Hét gazdasági szempontból önálló alkotóközösség működik, amelyekben a hasonló művészi, ideológiai elveket valló rendezők, forgatókönyvírók és operatőrök csoportosulnak. Antoniewicz Roland Józef

Kis gép — nagy teljesítmény

A szovjet repülőgépipar világszerte egyre népszerűbb, produktumai közül inkább csak a csúcsteljesítményekre képes „szupersztárok” ismertek (IL—62, TU—144, AN—26, TU—154 stb.), a könnyű gépek kategóriájába tartozó konstrukciókról kevés szó esik. Pedig szép számban készülnek ilyenek is: futargépek, betegszállító és mezőgazdasági gépek, sport- és műrepülőgépek, oktatógépek.

Kidolgoztak egy négysemmélyes könnyű géptípust, a Jak—18T-t, mely kisebb változatokkal többféle célra megfelel. Az alaptípus repülősúly 1600 kg, sebessége 300 km/óra, repülési távolsága 1000 km, a hajtómű tel-

jesítménye 200—300 lóerő. Ha tangépet építenek belőle, mindazokkal a segédberendezésekkel és műszerekkel ellátják, amelyekkel a pilóta később a nagy gépen is találkozni fog. A speciális rendeltetésű változatok természetesen nincs szükségük valamennyi berendezésre, csak a repülés veszélytelenségét biztosító minimális műszerekre és rendszerekre. Ha a gép télen-nyáron, éjjel-nappal repül, akkor a vakleszállás egyszerűsített rendszerét is alkalmazzák a repülőgépén. A sport- és műrepülőgépekénél, melyek csupán nappal és jó időben repülnek, csak rádió adó-vevő berendezés található.

Egy értékes szegedi könyv margójára

Soós Katalin: Burgenland az európai politikában 1918-1921

Gazdag levéltári és más elsőrendű forrásanyag, számtalan feldolgozás alapján megírt mű Soós Katalin, a József Attila Tudományegyetem fiatal kutatójának figyelemre méltó könyve. A munka szolid tényanyaggal, tárgyilagossággal, törekvő elemzésével, értékelésével történetírásunk jelentős hozzájárulása az első világháborút követően kibontakozó igen szövevényes és olykor viharos osztrák-magyar történeti-politikai kapcsolatok marxista megítéléséhez. A könyv fejezetei sokrétűen és egymást kiegészítve — alátámasztva mutatják be a Nyugat-Magyarország — a későbbi osztrák Burgenland — hovatartozása körül mind az európai antant nagypolitika, mind pedig az ezzel szorosan összefüggő közép-európai politika színpadán zajló sokirányú és sokérdekű küzdelmeket.

A szerző joggal szögezi le, hogy a régi Monarchiahoz képest az önálló államok létrejötte haladó történelmi lépés volt, de nem ez volt az átrendeződés leghaladóbb útja. A Monarchia felbomlása ugyanis a nacionalista burzsoázia vezetésével az antant katonai győzelme alapján és segítségével következett be. Magyarországot kivéve fennmaradt — sőt megerősödött — a nagybirtokosok és nagytőkéségek hatalma. A munkássztyálynak nem sikerült megragadnia a hatalmat abból a célból, hogy vezetésével e térségben mindenütt végbemenjen a demokratikus, majd szociálista forradalom, mely rendezhette volna a Duna-völgyi népek forradalmi összefogása alapján közös dolgukat. Az új európai rend kialakítása az ellenforradalmi imperialista versailles-i béke-rendszer alapján valósult meg. Ebben az összefüggésben nyert megoldást — első sorban Franciaország érdekeinek megfelelően — Közép-Európa átrendeződése is. Az utóállamok burzsoáziájának elszakadása törekvése mindenütt összefonódott az antant által támogatott Szovjetországgal és a forradalmi Magyarországgal ellen irányuló ellenforradalmi magatartással, katonai fellépéssel. Ezeknek az államoknak azt a szerepet szánták továbbá, hogy Franciaország vezetésével sakkban tartsák a meggyöngyült Németországot, és megakadályozzák a Habsburg restauráció minden formáját. Ezzel a győztesek szabta európai elrendezéssel szoros összefüggésben tárja fel Soós Katalin elsőként a látszólag epizodikus nyugat-magyarországi — burgenlandi — probléma rendkívül szövevényes nemzetközi jellegét. A mű értékelésével e helyen nem áll módunkban részletesen foglalkozni, ezért, főleg az anyanyelv bíralt hungarocentrikus szemléletlen céltudatosan túllépő egyetemes történeti látásmódra való törekvést szeretnénk kiemelni.

Nyugat-Magyarország elvesztése etnikai szempontból — ha tekintetbe vesszük az addigra már elcsatolt több mint 3 millió magyart — a legkevésbé volt problémátikus, hiszen a szerző kimutatja, a lakosság döntő többsége bajor-osztrák ere-

detű német volt, melyet gazdasági érdekei a szomszédos Ausztria közeli centrumaihoz kapcsolnak. Soós Katalin az antant Burgenlanddal kapcsolatos magatartását éppen ezért helyesen az e problémában rejlő szociálpolitikai tartalomváltozásokkal összefüggésben vizsgálja. Nyugat-Magyarországot — fejt ki — még a Tanácsköztársaság idején mintegy büntetésből csatolták Ausztriához, hogy ezáltal is gátolják a „kommunizmus” terjedését Ausztriában, szítva egyúttal az ellentéteket a Monarchia két vesztese között. Így vált a nyugat-magyarországi kérdés az antant általános ellenforradalmi stratégiájának kulcsproblémájává e földrajzi-politikai térségben. Mikor pedig Horthy fővezér a győztesek segítségével helyreállította a magyar nagybirtokos arisztokrácia és a nagytőkéségek uralmát és kifejezte azon óhaját, hogy Lengyelországgal karöltve részt vesz a Szovjetországgal elleni intervencióban, elnézték az ellenforradalmi rendszernek, hogy — a műben rendkívül alaposan és nemzetközi bonyolultságban talán ilyen részletesen először ábrázolt — politikai akciók (tárgyalások) majd azok kudarcát követően a kudarca után fegyveres akciók (szabadsapatok, „Lajtabánság”) segítségével elodázzák Nyugat-Magyarország átadását Ausztriának. A magyar ellenforradalmi rendszer számára ez a politika, melyet melléktermékként bonyolítottak az Olaszország és a többi antantország között a Duna-völgy jövőjét illetően fennálló ellentétek, a cseh-jugoszláv, valamint olasz ellentét a cseh-szerb Magyarországon és Ausztrián ke-

resztül tervezett korridor-terv miatt, a bajor-osztrák Anschluss-törekvések, a karlisták akciói — reményt nyújtott a magyar revíziós tervek közeli megvalósításához. Horthyék világosan felismerték, hogy az adott erőviszonyok szempontjából a legitimizmussal, Anschluss-törekvésekkel, de egyben „vörös” ausztramarxizmussal terhelt, gazdaságilag gyenge Ausztria a leggyengébb láncszem, stratégiai sarkok revíziós tervük megvalósításához. Az osztrák legitimizmus, konzervatív keresztényszocializmus ugyanis kacérkodott Nyugat-Magyarország Magyarországhoz való tartozásának gondolatával, ha Horthyék hatalomra jutnák őket és gazdasági segítséget nyújtanak Ausztriának. A nyugat-magyarországi kérdés végül is kompromisszumos megoldást nyert. A két ország között húzóódó végleges határt az 1921. okt. 13-i olasz közvetítéssel megkötött — a trianoni béken eszközölt egyetlen korrekció — velencei egyezmény, az ennek nyomán Sopronban és környékén lefolytatott ismert népszavazás szabta meg. Ez volt az ellenforradalmi rendszer egyetlen „önállóan” elért revíziós eredménye. A folytatás a megszállt európai hatalmi viszonyok között mintegy két évtizedre elodázódott.

Ma, 50 év távlatából ez a két szomszédos ország között egykor oly sok feszültséget okozó probléma történetileg lezárult. Soós Katalin könyvének korrekt hangvétele kétségek nélkül a magyar-osztrák jószomszédi viszony erősítéséhez nyújt tudományos értékű segítséget. (Akadémiai Kiadó 1971.)

Vass István

BERCELI A. KÁROLY

Hullámsír

~~~~~

37.

A férj meg nem sokat törődött ezekkel a női perpatvarokkal, nagy rendezői tervvel voltak, de szerelmes hősnek is bevált, majd nem úgy, mint Rónaszéki, anélkül, hogy a karzati tapok reményében olcsó ripacszkodásra szánta volna rá magát, mint ünnepeit kollégája. S ha meg gyanúja ifjú feleségét illetően bebizonyosodott, Sarolta művésznőnél keresett vigasztalást, aki nem fukarkodott kegyeivel s nem bánta, ha a jóképű színész meglepi őt váratlanul Könyök utcai lakásán.

— Ezt az évadot sem fogjuk befejezni normálisan — kesergett az igazgató, aki már többször került csödbe, de aztán valahogyan, talán jó szervezőképessége folytán mindig megújodott. Szegeden többször megfordult már, s örvendett is némi népszerűségnek, különösen azért a vakmerő vállalkozásáért, hogy az újszegedi népkörben megrendezte szabályos lovasbandériumok és ágyúk felvonultatásával a „Bem apó”-t. Lövedéközegek, tűzijátékok a csatajelenetek kápráztatták a közönséget, de a bevétel még így is csak megközelítőleg fedezte a nagy költségeket. Viszont a város elismerően nyilatkozott róla, a sajtó is támogatta, s így kapta meg meghívását erre az évadra is.

— Nem kell mindjárt rémeket látni — utaltogta Somogyiné halálán, s hogy igazgatója nehézségeit eloszlassa, félreérthetetlen közvetlenséggel rájöttette kis meleg tenyerét a férfi szőrös kezére.

De Aradi most nem lágyult el, mert eszébe

jutott a közelgő farsangi szezon is, amikor a bálak csajjái el a közönséget s ő megint kénytelen lesz üres házak előtt játszani. Egyszóval: gondjai voltak, s már bánta, hogy vállalta a szegedi igazgatóságot, hiszen itt évtizedek óta mindig árvízveszély van, s éppen két évvel ezelőtt is valósággal menekülniök kellett, mert a közönség, mint közérő, már mindenütt a gáton dolgozott, s e kötelező munka vállalása alól ő és színészei sem vonhatták ki magukat. De ebből nem lehet megélni, s egy énekes nem ácsoroghat kint a jeges esőben vagy szélviharban, ha nem akarja kockáztatni esetleg egész életére hangja elvesztését.

— Nézd, Gerő — szólalt meg az elegáns Marinkich —, jól tudod, hogy a mi városunk Pesten nem kedvelt város. Ellenzéki. A kormány még végveszély esetén is nagyon szűkebben viselkedik, hogy szépen fejezzem ki magam. A városnak tehát minden garasra szüksége van.

— De éppen azért, mert a város ellenzéki, tartozik a színházat nagyobb megértéssel támogatni — robbant ki az igazgató. — Kik harcoltak a magyar nyelvért s a szabadságért a legsötétebb időkben is? A színészek! Még te is emlékezhetsz a hatvanas évekre, a provizórium némi enyhülésére, hogy mit csinált itt éppen Szegeden Molnár Gyurka. Csak betiltott darabokat mutatott be, fűtyült a cenzúrára, sorra vette a „II. Rákóczi Ferenc fogságá”-t, a „Mátyás király lesz” s a „Szigeti vértanúk” című darabokat s felvonások közöttben olyan előkepeket eszelt ki Kossuth és a 48-as szabadságharc dicsőítésére, hogy a közönség sírt, tombolt s a végén a Klapka-induló énekelve vonult ki az utcára s beverte Jombart meggyefőnök ablakait, a kétéfű sasokat ieszaggatta s a sárgafekete kaszárnyaajtókat átmázolta. Igen, ezt csinálták a színészek! De gondolhatok Kelemen Lászlóra, a mi kedves Pista barátunk dédapjára, aki Dugonics buzdítására vívta hősi harcát a német színjátszás ellen. De mit Kelemen

László! Még én is öt évvel ezelőtt birokra kelttem a temesvári német operatársulattal itt, Szegeden, s csak rendkívüli produkciókkal tudtam a közönséget a magam s egyben a magyarság pártjára csalogatni. Igen! Ez most történt néhány évvel ezelőtt, s abban nekem is van némi részem, hogy végre s talán minden időkre magyarul beszélnek és énekelnek a magyar színpadon. Ez nem függetlenségi magatartás? Ez nem elég forradalmi felfogás ahhoz, hogy a 48-as város kinyissa az erszényét, ha az eszmék leghatásosabb szócsové: a színház maga is anyagi válságokkal küzd? S mi az az ezer forint? A főispán néha kétszáz embert is meghív szatymazi szőlőjébe, ahol maga Bitó halászmester főzi a halpaprikást, riszálva az óriási üstöt szakaszterűen a gradicosos kámpón, a bor meg hordozsam tűnik el a hal után a tisztelt vendégek bendőjében. Tudja, mert én is voltam már vendége társulatom több tagjával, s az a gyanúm, hogy egy ilyen szüreti mulatság kiadásából egy fél évig is pazarul tudnám honorálni a színészeimet. Pedig ez csak a főispán! De az egész toronyfalja ezt csinálja, ugyanakkor még egy napilap is csak keservesen tudja fenntartani magát — mindössze egy fél éve jelenik meg először a városba — de tartok tőle, hogy a deficitet a gazdag főszerkesztő fedezi.

Gyula, a pincér, megérezte, hogy kedvenc asztalának hangulata átsapott a másik végletbe, s hogy maga Rónaszéki is ráncolt homlokokkal helyesei a felhevülten vádaskodó direktornak, ezért odaöklökölt s halkan közölte a jelenlevőkkel, hogy a pesti úr az imént hagyta el az épületet. De a bombának szánt bejelentés már hatástalan maradt, a legtöbbnek csak a vállukat rándították, vagy legyintettek, Aradi meg bosszúsán pillantott az okvetetlenkedőre, aki kizökkentette szónoki ékesszólásából.

(Folyt. juk.)